

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Nele Lange

KÕRGHARIDUSEGA ÕPPIJAD KUTSEÕPPES: ÕPPIMA ASUMISE AJENDID,
OOTUSED NING ÕPINGUTE KOGEMUSED
Bakalaureusetöö

Juhendaja: kutsepedagoogika assistent Liana Roos

Tartu 2020

Resümees

Kõrgharidusega õppijad kutseõppes: õppima asumise ajendid, ootused ning õpingute kogemused.

Kõrgharidusega kutseõppurite arv on aastatega kasvanud, seetõttu on oluline välja selgitada nende õppima asumise ajendid, ootused ning kutseõpingute kogemused. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega, andmeanalüüsiks kasutati induktiivset kvalitatiivset sisuanalüüsi. Intervjuudest kõrgharidusega kutseõppuritega (n=8) selgus, et kõrgharidusega täiskasvanud asuvad kutseõppesse õppima seoses töökoha vahetusega, lisaks soovitakse end erialaselt täiendada, tuntuks vajadust praktiliste erialaste oskuste või kvalifikatsiooni tõendava dokumendi järele. Ilmnes ka mitmeid õppijate endiga seotud ajendeid, näiteks sooviti vaheldust või tunti huvi konkreetse eriala vastu. Kõrgharidusega kutseõppijad ootasid, et asuvad õppima koos enda sarnastega – kas erialaspetsialistide või alles eriala tundma õppivate inimestega. Kutseõpetajate ning kutseõppe osas olid ootused vastakad – oli nii kõrgeid kui pigem madalaid ootusi. Saadud uurimustulemused võimaldavad kutsekoolidel paremini mõista ja arvestada kõrgharidusega õppijate ajenditega ja vajadustega kutseõppes.

Märksõnad: täiskasvanud õppija, täiskasvanu õppimine, kõrgharidusega õppija, kutseõpe

Abstract

Vocational students with existing higher education: incentives and expectations for acquiring the vocational education and their experience so far.

The share of vocational students with already existing higher education has been growing in the recent years and therefore it's important to identify their motivations for starting to obtain a new education, their expectations of it and their existing experience with vocational education so far. The data was collected by conducting half structured interviews and the inductive qualitative research approach was used for the data analysis. From the interviews with vocational students with already existing higher education (n=8) we concluded that already highly educated adults find their way to vocational education in relation to changing jobs, wishing to improve their knowledge of their current specialty or feeling the need for new practical vocational skills. Some people started studying because they needed the documents to prove their qualifications. We also discovered many incentives directly related to the students themselves, for example some people just needed a change in their lives or some were just very interested in some specific profession. It turned out that students mostly expected to start learning together with people like themselves, either with people who are already specialists in that field or with people who are just starting to get acquainted with it. The students' expectations of vocational education and its teachers were rather contradictory. The results of this research will help schools to better understand and consider the motivations and needs of already highly educated people wanting to acquire vocational education.

Keywords: adult student, adult education, student with higher education, vocational education

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Täiskasvanud õppija ja täiskasvanu õppimine	5
2. Lineaarsed ja mittelineaarsed õpiteekonnad	7
2.1. Õpiteekond kõrgharidusest kutseharidusse	8
3. Metoodika	10
3.1. Valim	10
3.2. Andmete kogumine	11
3.3. Andmete analüüs	12
4. Tulemused	14
4.1. Kõrgharidusega kutseõppijate õppima asumise ajendid	14
4.2. Kõrgharidusega õppijate ootused kutseõppele	16
4.3. Kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes	18
5. Arutelu	22
Tänuõnad	26
Autorluse kinnitus	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisa 1. Intervjuu kava	31
Lisa 2. Kodeerimise näide	32
Lisa 3. Kõrgharidusega õppijate ajendid kutseõppesse asumisel	33
Lisa 4. Kõrgharidusega õppijate ootused kutseõppesse asumisel	34
Lisa 5. Kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes	35

Sissejuhatus

Eesti elukestva õppe strateegia üldeesmärgiks on seatud kõigile Eesti inimestele nende vajaduste ja võimalustega arvestavate õpivõimaluste loomine kogu elukaare jooksul (Eesti elukestva ..., 2014). Hariduse omandamine erinevate oskuste ning teadmiste arendamise näol on nii täna kui ka tulevikus üheks oluliseks teguriks selleks, et inimesed ja riik oleksid jätkusuutlikud ning areneksid (Riigikontroll, 2016).

Tänases muutuvmas majanduses peavad inimesed arendama uusi oskusi kogu oma karjääri vältel, mistõttu peaksid inimesed saama planeerida enda hariduskäiku eelnevalt õpitud mitte dubleerides, säästes sellega enda aega ning hariduse pakkujate ressursse (Curtis, 2009). Tasuta kõrg- ja kutsehariduse võimalused Eestis seavad riigi poolt suured ootused sellele, et inimeste oskused ja teadmised vastaksid tööjõuturu ootustele. Kuna tänapäeval on üsna tavaline, et inimene õpib sõltumata vanusest, siis võib öelda, et elukestev õpe on üsnagi populaarne (Beljajev & Vanari, 2005; Statistikaamet, *s.a.*). Täiskasvanute võimalused elukestvaks õppeks on kogu elu vältel hädavajalikud nii majandusliku tõhususe kui ka sotsiaalse õigluse tagamiseks ning juurdepääs kutsetaseme haridusele on kriitilise tähtsusega (Harris & Ramos, 2012).

Vajadus ümber õppida, oma oskusi ja teadmisi pidevalt arendada, muudavad inimeste individuaalsed õpiteekonnad varasemaga võrreldes oluliselt vähem lineaarseks — haridustasemete vahel liigutakse vastavalt huvidele ja vajadustele (Ernst & Young Baltic AS, 2017). Oluliseks on muutunud mitmekülgsed oskused ja võimalus osaleda elukestvas õppes (Crossan, Field, Gallacher, & Merrill, 2003). Ülemaailmne trend haridust ülistada on muutnud kõrghariduse keskkonda pöördumatult (Catterall, Davis, & Yang, 2014). Ülikoolid peavad olema valmis õppijate mitmekesisuseks, õpilaste akadeemiliseks toetuseks ja paindlikumate sisseastumisvõimaluste loomiseks (Altbach, Reisberg, & Rumbley, 2009). Eestis jätkab keskmiselt 47% kutsekooli lõpetajatest oma õpinguid kõrgkoolis (Ernst & Young Baltic AS, 2017).

Kuid kutseharidusest kõrgharidusse liikumise kõrval on viimasel ajal märgatavalt tõusnud ka vastupidine liikumine. Üha enam on näha liikumist just kõrgharidusest kutseharidusse, mitte kutseharidusest kõrgharidusse (Crossan *et al.*, 2003; Riigikontroll, 2016). Juba viiendik kutseõppesse õppima astujatest Eestis on varasemalt omandanud kõrghariduse (Riigikontroll, 2016). Kõrgharidusega kutseõppijad on täiskasvanud õppijad, kel on mitmeid teisi ühiskondlikke rolle lisaks õppimisele. Kõrgharidusega kutseõppijad on täiskasvanud õppijatena teadlikumad ning neil on seetõttu õppele kõrgemad ootused (Märja,

Lõhmus, & Jõgi, 2003). Kõrgharidusega inimeste arvu kasv kutseõppesse sisseastujate hulgas püstitab aga kutsekoolide seisukohalt mitmeid väljakutseid, näiteks seavad muutused õpilaskonnas - koos õpivad nii põhikooli katkestanud kui kõrgkooli lõpetanud õppijad - suuri väljakutseid kutsekoolide õpetajaskonna professionaalsusele (Sirk, Ümarik, Loogma, & Niglas, 2017). Kuid siiski pole teada, mis põhjustel kõrgharidusega täiskasvanud kutseõppesse õppima asuvad.

Järgnevalt antakse lähem ülevaade täiskasvanud õppija õppima asumise ajenditest ning täiskasvanud õppijate lineaarsetest ning mittelineaarsetest õpiteekondadest kutse- ja kõrghariduses.

1. Täiskasvanud õppija ja täiskasvanu õppimine

Täiskasvanuks peetakse inimest, kes on täiskasvanu staatuse omaks võtnud, tunnistades ühiskonna erinevaid rolle, ning kelle käitumine muutub vastavalt nende gruppide ootustele, kuhu ta kuulub (Jarvis, 1998, Märja *et al.*, 2003). Täiskasvanuks olemine eeldab vastutuse võtmist enda elu juhtimise eest (Märja *et al.*, 2003). Käesolevas töös käsitletakse kõrgharidusega õppijat kutseõppes kõrgema haridusega täiskasvanud õppijana.

Põhjuseid, miks täiskasvanu õpib, on erinevaid, kuid ühe ajendina on välja toodud mingi kindel siht või vajadus, olgu selleks siis vajadus eneseteostamiseks või näiteks vajadus olla tööturul konkurentsivõimelisem (Märja *et al.*, 2003). Juba Lindeman (1926, viidatud Märja *et al.*, 2003 j) on välja toonud, et täiskasvanu alustab õppimist siis, kui ta tunneb sellist vajadust ja huvi ning tal on võimalik seda õppimisega rahuldada. Õpiprofiil on täiskasvanul elukeskne, lähtuvalt sellest on parimaks õpetamise viisiks kasutada eluliste situatsioonide lahendamist. Parimaks ressursiks saab täiskasvanud õppijal pidada isiklikku kogemust, sel põhjusel võiks ühe peamise õppemeetodina kasutada kogemuste analüüsi. Täiskasvanul on tugev vajadus enesejuhtimiseks, sestap on õpetaja roll vahendada õppijate enda teadmisi. Erinevate õpistiilide ja -vormide kasutamine õppetöös on vajalik, kuna inimese individuaalsed vajadused suurenevad koos vanusega (Lindeman 1926, viidatud Märja *et al.*, 2003).

Roosalu jt (2013) on leidnud, et täiskasvanud asuvad õppima seetõttu, et tunnevad soovi ennast arendada ning õppida seda, mille vastu huvi on. Samuti on õppima asumise põhjusena välja toodu hulgas see, et täiskasvanud õpivad seetõttu, et olla tööturul konkurentsivõimelisemad. Olulise aspektina peetakse õppima asumisel ka enda panuse andmist ühiskonda ning ka soovi sotsialiseeruda, leides uusi tutvusi (Märja *et al.*, 2003;

Roosalu *et al.*, 2013). Kuna täiskasvanutel on mitmeid erinevaid sotsiaalseid rolle, peavad täiskasvanud oluliseks siduda paindlikult töö ning õpingud, kuna õppimine ei ole nende põhiülesanne, samuti on täiskasvanud õppijad teadlikumad ning seetõttu on ka nende ootused õppele kõrgemad (Märja *et al.*, 2003).

Malcolm Knowles (1978, 1984, viidatud Jarvis, 2004 j) oli seisukohal, et täiskasvanute õppimise allikaks on nende kogemused, õpitakse ennastjuhtivalt ning ennekõike õppijate endi jaoks oluliste konkreetsete probleemide lahendamiseks. Õpitakse eeskätt selleks, et saada vastuseid oma küsimustele, õppida lahendama probleeme, selleks, et teha oma tööd paremini või ka lihtsalt selleks, et tunda elust rohkem rõõmu (Märja *et al.*, 2003). Täiskasvanu peab õppides tähtsaks tema kogemustega arvestamist (Malcolm Knowles, 1978, 1984, viidatud Märja *et al.*, 2003 j). Samuti on täiskasvanu jaoks oluline, et ta tunneks ennast nii kaasõpilaste kui ka õpetajaga võrdsena ning turvaliselt (Märja *et al.*, 2003).

Õppimine on individuaalne protsess, mille kaudu inimesed arenevad ning muutuvad (Jarvis, 1998). Oluline aspekt õppimise juures on õpimotivatsioon, mis aitab õppijal liikuda eesmärkide suunas. Õpimotivatsiooni mõjutavad nii välised- (nt. ametikõrgendus) kui ka sisemised tegurid (nt. õppija enese huvi). Kuna välised- ja sisemised tegurid, mis õpimotivatsiooni mõjutavad, on üsna tihti omavahel tihedalt põimitud, võib olla raske neid täpselt määratleda. Seega saame öelda, et täiskasvanu õppimist toetab see, kui õppija on motiveeritud (Jarvis, 1998).

Merriam (2005) on välja toonud, et täiskasvanu jaoks toimub õppimine sageli üleminekutega tema elus. Üleminekud toimuvad enamasti siis, kui inimese elu ülesehitus ei ole enam vastavuses tema eesmärkide ning püüdlustega. Iga üleminek toob inimese ellu muutusi suhetes, rollides, rutiinides ja eeldustes. Üleminekud võivad olla (Merriam, 2005):

- Oodatud - sündmused, mis leiavad aset eeldatavasti valdavalt iga täiskasvanu elu jooksul (lapsevanemaks saamine, karjäärimuutus, abiellumine jne).
- Ootamatud - sündmused, millel pole tavalist aega täiskasvanu elus kuidagimoodi ette nähtud (lotovõit, terviseprobleemid, ootamatu kuulsus). Sellised sündmused on pigem stressirohkemad kui oodatud üleminekud.
- Ära jäänud - sündmused, mida on oodatud, kuid mis on ära jäänud (ei saa lapsi, ei saa ametikõrgendust).
- Märkamatud - sündmused, mis arenevad tasapisi, olles mõnda aega märkamatud, kuid mille lõpptulemuseks on siiski muutus (suhte hääbumine, kompetentsuse areng).

Iga muutus annab inimesele võimaluse õppimiseks ja arenemiseks (Merriam, 2005).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõrgharidusega õppija on täiskasvanud õppija, kes asub enamasti õppima erinevatel sisemistel ning välimistel ajenditel. Täiskasvanud õppijat iseloomustab õppimine enastjuhtivalt ning õppimise juures peab täiskasvanu oluliseks tema kogemustega arvestamist.

2. Lineaarsed ja mittelineaarsed õpiteekonnad

Haridustasemete vahel liigutakse huvist ja vajadustest lähtuvalt, seega on võrreldes varasemaga individuaalsed õpiteekonnad vähem lineaarsed (Ernst & Young Baltic AS, 2017). Traditsiooniliselt on õpiteekonda iseloomustatud kui pidevat, lineaarset progresseerumist, kus õpilased sisenevad õppeasutusse ja arenevad seal kuni selle lõpetamiseni. On siiski leitud, et sellised lineaarsed õpiteekonnad ei ole alati kuigi reaalsed (Giles 1990; Reay 1998b, viidatud O'Shea, Lysaght, & Tanner, 2012 j). Crossan, Field, Gallacher ja Merrill (2003) väidavad, et õppekarjääri mudel on ettearvamatu ja vastuoluline. See ei liigu ühes suunas, vaid mitmes suunas ja mitte üksnes ühekordselt, vaid mitu korda.

Õpiteekonna mõiste on tõusnud paljude riikide huviorbiiti, kuna otsitakse viisi tugevdamiseks sujuvat haridussüsteemi. Kaasaegses ühiskonnas, kus tööd võib teha ettekirjutamata aegadel ja kohtades, tuleb arvestada terve elu haridustee erinevate suundade ja tüüpidega (Harris & Ramos, 2012). Väljendit "õpiteekond" tõlgendatakse kui õppimisviisi, mis on väga erinev ja pigem isegi ebatavaline (Harris, Rainey, & Sumner, 2006).

Õpiteekonda defineeritakse kui individuaalset haridusteed, mis igal eluetapil toetab õppija huve ja vajadusi (Eesti Keele Instituut, 2019).

Õpilaste haridustee mudeleid, mis üldiselt lõpevad ülikooliga, leidub kirjanduses rohkesti, kuid Golding ja Vallence (2000) uurimistöö on viinud arusaamiseni, et varasemad ühesuunalised liikumised, mille lõppeesmärgiks on vaid ülikool, pole üksnes lihtsakoelised, vaid ka illusoorseid ja ebatäpseid. Harris jt (2006) uurisid, kuidas näevad välja õpiteekonnad juhul, kui need pole lineaarsed – "pärast kooli tööle", ning kas mõni tajutav muster aitaks mõista erinevate õpiteede põhjuseid ja tagajärgi ning leidsid, et liikumiste ulatust on raske täpselt selgeks teha.

Uuringud õpilaste õpiteekondadest on enamasti kajastanud liikumist koolist tööle või täiendõppesse. Kuid tänapäeva ühiskonnas, kus erinevate ametite olemused muutuvad ja tööpiirid pole enam konkreetsed, peab kogu elu jooksul arvestama erinevate sammude ja suundadega haridussektorites. Selle teadvustamine annab õppimisele täiesti uue perspektiivi

(Harris & Ramos, 2012). Eristama peab liikumisi, mis toimuvad kohe pärast teise astme haridust ehk keskharidust ja liikumisi, mis toimuvad hilisemas elus. Üleminekute põhjused haridustasemetel vahel sõltuvad ülemineku toimumise ajast (Curtis, 2009). Täiskasvanute õpiteekonnad kipuvadki olema pigem „keerukad” ja „mitmekülgsed“ (Crossan *et al.*, 2003). Võib-olla on sellist teekonda parem iseloomustada sõnadega „keerlev”, „sik-sak” või „kõverad rajad” (Harris *et al.*, 2006).

Kokkuvõtteks võib öelda, et tänapäeva õpiteekonnad pole enam üksnes lineaarsed. Üha tavaprasemaks on muutumas mittelineaarsed õpiteekonnad, kuhu täiskasvanud suunduvad vastavalt oma vajadusest või huvist erinevatel eluetappidel.

2.1. Õpiteekond kõrgharidusest kutseharidusse

Nagu eespool öeldud, on lisaks õppijate liikumisele kutseharidusest kõrgharidusse täheldatud liikumist ka vastupidises suunas – kõrgharidusest kutseõppesse (Riigikontroll, 2016). Aina rohkem asuvad varasema kõrgharidusega täiskasvanud end kutsehariduses täiendama. Ka Eestis on viiendik kutseõppesse astujatest varasema kõrgharidusega (Riigikontroll, 2016). Eelnev kutse- või kõrgharidus kutseõppesse minnes on populaarsem rohkem naiste seas, eriti on nende osakaal suurem kõrgharidusega naiste seas – 24% naistest, kes asusid kutseõppesse, omasid kõrgharidust, meeste seas oli see protsent 15 (Ernst & Young Baltic AS, 2017). Kõrgharidusega õppijad võivad kutsekoolide esindajate sõnul astuda kutseõppesse selleks, et omandada mingi lisaoskus või on neil soov millegi muu või praktilisema järele (Riigikontroll, 2016). Tüür (2013) on leidnud, et kõrgharidusest kutseõppesse liikunud õppijate jaoks tundus eriala põnev ja huvitav ning lisaks hinnati võimalust õppida juurde praktilisi oskusi, õppida juurde uus amet ning saada uusi teadmisi.

Kõrgharidusest edasiõppesse minemist kutseõppesse ei ole uuritud niivõrd ulatuslikult, kui lineaarset õpiteekonda kutseharidusest kõrgharidusse, kuid siiski võib leida mõningaid uuringuid, mis püüavad välja selgitada vastava liikumise tagamaid. Esmapilgul võib tundub loogikavastane, miks peaks keegi selles suunas liikuma, kuna traditsiooniliselt liigutakse kutseharidusest kõrgharidusse - sellist teekonda saadab negatiivne kuvand (Harris & Ramos, 2012). Õpiteekondade keerukus on tekitanud küsimuse kasvava “haridustee tagasikäigu” kohta (Haas, 1999). Lisaks arvatakse, et sellisel haridusteel on mitmeid muid tõrkeid nagu ühiskondlik surve ning märkimisväärsed staatuste erinevused (Harris & Ramos, 2012).

Piiratud hulga uurimistulemuste põhjal võib öelda, et ülikooliharidusega inimesed omandavad kutseharidust mitmetel põhjustel. On leitud, et kutseharidusse liikumise põhjuseks võib olla asjaolu, et ei olda rahul ülikoolihariduse teoreetilise orientatsiooniga (Golding & Vallence, 2000). Sageli on kõrgharidusest kutseõppesse liikumise põhjuseks kavandatav karjäärimuutus ning sellega seotud vajadus uute oskuste ja kvalifikatsiooni järele või vajadus uuendada olemasolevat kvalifikatsiooni (Golding & Vallence, 2000; Harris & Ramos, 2012, Riigikontroll, 2016; Yang, 2006) näiteks juhtudel, kus leitakse, et esimese kvalifikatsiooniga ei omandatud piisavalt oskusi, mis on vajalikud neile soovitud töö jaoks (Karmel & Nguyen, 2007). Varasemad uurimused näitavad ka seda, et mõnedel juhtudel valmistatakse pensionile jäämiseks (Golding & Vallence, 2000) või värskendatakse oma õpioskuseid (Harris & Ramos, 2012). Kuid varasema kõrgharidusega õppijate enesetäiendamine kutseõppes võib olla seotud ka nn hobiõppimisega, kus täiskasvanu soovib end täiendada isiklikust huvist (Riigikontroll, 2016; Harris & Ramos, 2012).

Üleminekut ühest valdkonnast teise ei pea kõrgharidusega õppijad kuigi keeruliseks, kuid võrreldes kõrghariduse õpingutega, kogetakse kutseõppes mitmeid erinevusi näiteks hindamises, kursuse ülesehituses, õpetamise meetodites, praktilises osas ning üleüldises keskkonnas (Harris & Ramos, 2012). Harris ja Ramose (2012) uurimuse kohaselt hinnati kõige erinevamaks just hindamist, kursuse ülesehitust ning õpetamisstiili. Enamasti tajutakse erinevusi grupi suuruses, õpikeskkonnas, teoreetilises ja praktilises õppes ning töömahu ja -tasemes. Kõrgharidusest kutseõppesse asujad on tavaliselt vanemad ja küpsemad ning suuremate kogemustega, seetõttu kogetakse üleminekut lihtsamalt (Harris & Ramos, 2012).

Kõrghariduselt kutseharidusele üleminekul tuleb arvestada mitmete faktoritega: õppija vanus, eluetapp, sugu ning isiklikud, keelelised, kultuurilised, sotsiaalsed, majanduslikud, kutsealased ja geograafilised tegurid (Golding & Vallance, 2000). Vaatamata sellele, et kõrgharidusega õppijad kogevad kutseõppesse üleminekut pigem lihtsana, vajatakse siiski tuge näiteks karjäärinõustamise või õppekavaga seotud küsimustes (Harris & Ramos, 2012).

Kõrgharidusega õppijad kutseõppes võivad avaldada positiivset mõju nii teistele kutseõpilastele kui ka õppeasutustele. Näiteks on leitud, et kutseõppeasutused, kes võtavad vastu kõrgharidusega õpilasi, suurendavad tõenäoliselt sisseastumishuvi, parandavad õppetöö kvaliteeti ja mitmekesisust õppijaskonda, suurendades sh edukate õpilaste osakaalu õpilaskonnas (Yang, 2006). Kõrgharidusega õppijad on akadeemiliselt võimekamad ning uuringud näitavad, et kõrghariduse omandanud ja kutseõppesse tagasipöördunud üliõpilased võivad hõlbustada teiste õpilaste õppimist. Nad suurendavad klassiruumis toimuva suhtluse

kvaliteeti, abistavad kaasõpilasi akadeemilises ja sotsiaalses plaanis ning aitavad õppejõududel parandada õppetööd (Townsend & Lambert, 1999). Lisaks annab varasem ülikooliharidus, mis on keskendunud pigem akadeemilisele õppele, hea aluse elukestvaks õppeks (Harris & Ramos, 2012). Kõrgharidusega õppijate mõju võib olla positiivne ka haridusasutustele, näiteks on leitud, et kõrgharidusega õppijad võivad anda kutsekoolidele tõuke innovaatilisemate lahenduste väljatöötamiseks (Yang, 2006).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et täiskasvanud õppijate õpiteekonnad ei ole tänases muutuvajas enam traditsiooniliselt lineaarsed, mistõttu üha enam varem juba kõrghariduse omandanud täiskasvanutest leiab tee kutseõppesse. Tegemist on mittetraditsioonilise, nii-öelda äraspidise õpiteekonnaga, mis on varasemates uuringutes vaid vähesel määral tähelepanu pälvinud. Kuivõrd kõrgharidusega õppijate hulk Eesti kutsehariduses kasvab, on oluline välja selgitada ajendeid, miks kõrgharidusega õppijad asuvad kutsekooli õppima ning kuidas nad kogevad õpinguid kutsekoolis - see on ka käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks. Autorile teadaolevalt puuduvad empiirilised uuringud, mis käsitleksid kõrgharidusega kutseõppurite temaatikat just nende endi vaatenurgast.

Sellest tulenevalt seati käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada kõrgharidusega kutseõppurite õppima asumise ajendid, nende ootused ning kutseõpingute kogemused.

Uuringu eesmärgist tulenevalt püstitati järgmised uurimisküsimused:

- 1) Missugustel ajenditel asuvad kõrgharidusega õppijad õppima kutseõppesse?
- 2) Missuguste ootustega asuvad kõrgharidusega õppijad õppima kutseõppesse?
- 3) Missugused on kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes?

3. Metoodika

Kuna käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada kõrgharidusega kutseõppurite õppima astumise ajendid, nende ootused ning kogemused kutseõppes õppides, siis valiti uuringu läbiviimiseks kvalitatiivne uurimisviis, kuivõrd see lähenemine sobib kõige paremini uuritavate kogemuste ja arusaamade mõistmiseks (Laherand, 2008).

3.1. Valim

Bakalaureusetöös kasutati eesmärgipärast mugavusvalimit, kus intervjuud viidi läbi töökoostaja poolt välja valitud inimestega, kes vastasid valimi kriteeriumitele (Rämmer, 2014).

Valimisse kuulumiseks pidid intervjueeritavad omama varasemat kõrgharidust ning peale seda olema asunud õppima kutseõppesse. Antud uuringu mugavusvalimi moodustavad lõputöö autori laiemasse tutvusringkonda kuuluvad inimesed.

Valimisse kuulus kaheksa täiskasvanut, kellel on varasem kõrgharidus ning kes on peale kõrghariduse omandamist suundunud edasi kutseõppesse. Uuringus osalejatega lepiti kokku kohtumised, lisaks küsiti luba saadud andmete kasutamiseks uurimistöös ning tutvustati uuringu eesmärki. Intervjueeritavatele anti teada, et kogu saadud informatsiooni kasutatakse vaid antud uuringu käigus. Kõiki intervjuus osalenuid teavitati ka sellest, et neile tagatakse konfidentsiaalsus. Konfidentsiaalsuse tagamiseks asendati intervjueeritavate nimed pseudonüümidega. Uuritavate taustaandmed on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. Uuritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Vanus	Lõpetatud kõrghariduse valdkond	Õpitud kutsehariduse valdkond
Lauri	28	Kultuuriteooria ja semiootika	Veekäitlusoperaator
Piret	31	Toidutehnika-tootearendus	Ärikorraldus
Kaisa	32	Riigiteadus	Ärikorraldus
Joosep	37	Kutseõpetaja	Kokk
Maarja	35	Loodusvarade kasutamine ja kaitse	Veekäitlusoperaator
Triin	29	Kutseõpetaja	Puhastusteenindaja juhendaja
Tiina	38	Teenindusjuhtimine	Kondiiter
Alissa	28	Fotograafia	Kunstnik-kujundaja

Uuringus osales kaks meesterahvast ning kuus naisterahvast, kelle vanusevahe jäi vahemikku 28-38 eluaastat.

3.2. Andmete kogumine

Andmete kogumiseks on lõputöös kasutatud poolstruktureeritud intervjuud. Antud intervjuu vorm valiti just seetõttu, et poolstruktureeritud intervjuu puhul on küll koostatud algne intervjuu kava, kuid intervjuu läbiviijal on võimalus olla paindlik, täpsustades küsimusi,

muutes vajadusel küsimuste järjekorda, samuti annab see võimaluse lisaküsimuste esitamiseks (Lepik *et al.*, 2014; Õunapuu, 2014).

Enne intervjuude läbiviimist oli eelnevalt koostatud intervjuu kava (Lisa 1). Kava koostamisel lähtuti uurimisküsimustest ning lõputöö eesmärgist. Kava koosnes sissejuhatavast osast ning põhiküsimustest. Sissejuhatavas osas paluti intervjuueeritavatel kirjeldada oma senist haridusteed. Põhiosa koosnes kolmest teemaplokist: 1) ajendid kutseõppesse asumiseks, 2) ootused enne kutseõppesse asumist ja 3) õppijate kogemused kutseõppes. Esimese teemaploki küsimustega selgitati välja, millistel ajenditel asuti kutsekooli õppima ning kuidas antud kooli ning erialani jõuti. Teise teemaploki küsimused keskendusid kõrgharidusega õppija ootustele kutsekoolile, kaasõppijatele ning õpetajatele. Kolmanda teemaploki küsimustes selgitati välja erisusi kõrgkooli ja kutsekooli vahel ning see, kuidas vastas kutsekooli kogemus ootustele. Vajadusel esitati intervjuueeritavale ka täpsustavaid küsimusi.

Kõigepealt viidi läbi prooviintervjuu inimesega, kes vastas valimi kriteeriumitele. Intervjuu andis ülevaate, kas on vaja koostatud kavas mingeid muudatusi teha ning kas koostatud küsimused annavad piisava tulemuse, et see eesmärgi täidaks. Peale prooviintervjuu läbiviimist oli intervjuu läbiviijal võimalus intervjuu kavas olevaid küsimusi muuta, kuid selleks ei leitud vajadust. Prooviintervjuul saadud andmed kaasati uuringu andmestiku hulka.

Peale prooviintervjuud intervjuueeriti veel lisaks seitset valimisse sobivat täiskasvanut. Kõigepealt tutvustati eesmärki ning üldist intervjuu käiku. Küsiti luba intervjuu salvestamiseks ning saadud informatsiooni kasutamiseks. Kaheksast intervjuust kolm viidi läbi silmast silma kohtudes ning viis intervjuud viidi läbi Messengeri vahendusel. Kuna osad intervjuud viidi läbi veebi vahendusel, võisid reaalse silmside ning füüsilise kontakti puudumine mõjutada andmete analüüsi ja tulemuste tõlgendamist, teisalt võis see soodustada inimeste avatust (Novic, 2008). Pikim intervjuu kestis 47 minutit ning kõige lühem 22 minutit. Intervjuud salvestati mobiiltelefoniga.

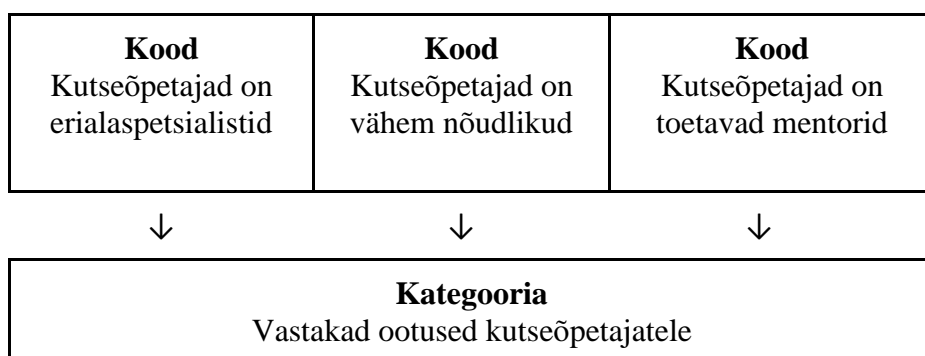
3.3. Andmete analüüs

Andmete analüüsiks kasutati induktiivse (s.t andmetest lähtuva) kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul keskendutakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimisele (Laherand, 2008). Antud meetodi puhul luuakse saadud tekstide põhjal koodid ning koodide abil kategooriad (Kalmus, Masso, & Linno, 2015).

Kõigepealt salvestatud intervjuud transkribeeriti veebipõhise kõnetuvastustprogrammi abil (Alumäe, Tilk, & Asadullah, 2019). Peale seda kuulati salvestused üle ning tehti helisalvestise põhjal transkriptsioonidele täiendusi. Kokku tuli transkriptsiooni 50 lehekülge. Kõikidele intervjueeritavatele anti võimalus transkriptsioonidega tutvumiseks ning vajadusel täienduste või täpsustuste tegemiseks. Kaheksast intervjueeritavast neli soovis transkriptsiooni üle vaadata, kuid täpsustusi ei tehtud.

Transkribeeritud tekstid loeti korduvalt läbi, et leida intervjueeritavate vastustest sarnasusi. Seejärel sarnastele tekstiosadele loodi märksõnad ehk koodid. Kodeerimine viidi läbi Wordi dokumendis, kus tähenduslikud tekstiosad tõsteti esile eri värvidega ning kommentaarina lisati koodi nimetus. Kodeerimine on kvalitatiivse analüüsi põhiline tegevus, mille käigus jaotatakse tekst osadeks, et teksti üksikasjalikult uurida ja mõista (Kalmus *et al.*, 2015). Esialgset koodid arutati juhendajaga läbi, mille tulemusel täpsustati mõningate koodide sõnastust. Tulemuste usaldusväärsuse tõstmiseks viidi läbi korduv kodeerimine, mille käigus koodide nimetused täpsustusid veelgi. Lisas 2 on välja toodud ekraani kuvatõmmis kodeerimisest.

Seejärel sarnased koodid grupeeriti tähenduste põhjal kategooriate alla. Järgneval joonisel (joonis 1) on toodud näide kategooria kujunemisest. Joonis näitlikustab vastakad ootused kutseõpetajatele kategooria kujunemist. Kategooriate kujunemine ja kategooriate nimetused arutati juhendajaga läbi.

Joonis 1. Teise uurimisküsimuse ühe kategooria näide kodeerimisel

Andmeanalüüsi tulemusena moodustati esimesele uurimisküsimusele 2 kategooriat: välised ajendid ning õppijast endast tulenevad sisemised ajendid. Teisele uurimisküsimusele moodustati 3 kategooriat: koos õppimine endasarnastega, vastakad ootused kutseõpetajatele ja vastakad ootused kutseõppele. Kolmandale uurimisküsimusele moodustati 4 kategooriat: positiivne individuaalse ja praktilise õppe kogemus, heterogeenne õppegrupp, erineva

professionaalse tasemega kutseõpetajad ning arengukohad kutseõppes. Täpsema ülevaate andmiseks on uurimisküsimuste kaupa tabelid koodide ja kategooriatega välja toodud lisades 3, 4 ja 5.

Selleks, et uurimistöös osalejad ei saaks kuidagi kahjustada, peeti kinni hea teadustava aspektidest (Hea teadustava, 2017). Kõik, keda intervjueriti, osalesid uuringus vabatahtlikult. Intervjuud salvestati uuringus osalenute nõusolekul, samuti küsiti nõusolek materjalide lõputöös kasutamiseks.

4. Tulemused

Bakalaureusetöö raames läbiviidud uuringu eesmärgiks oli välja selgitada kõrgharidusega kutseõppurite õppima asumise ajendid, nende ootused kutseõppele ning kutseõpingute kogemused. Järgnevalt esitatakse uurimistulemused kolme uurimisküsimuse kategooriate kaupa. Tulemuste illustreerimiseks kasutatakse intervjuude tsitaate. Tähistust /.../ kasutati ebavajalike tekstiosade väljajätmiseks. Kõik tsitaadid on esitatud kaldkirjas ning on keeleliselt muutmata.

4.1. Kõrgharidusega kutseõppijate õppima asumise ajendid

Esimese uurimisküsimuse “Missugustel ajenditel asuvad kõrgharidusega õppijad õppima kutseõppesse?” andmeanalüüsi käigus kujunes kaks kategooriat: välised ajendid ning õppijast endast tulenevad sisemised ajendid.

Välised ajendid

Uuringus osalejad tõid kutseõppesse astumise ajenditena välja vajaduse uute erialaste teadmiste ja oskuste omandamiseks seoses elus toimunud muudatuste ning töökoha vahetusega. Töökoha vahetus võis olla juba toimunud, kuid oli ka intervjueritavad, kes asusid kutseõppesse õppima olukorras, kus nad alles töökoha vahetus planeerisid. Uus õpitav eriala pidi intervjueritavate sõnul kavandatavat elukutsemuutust toetama.

Aga samas ma olin hästi kaua töötanud ühes ettevõttes /.../ olin juhataja kaupluses ja ma justkui otsisin väljapääsu, et midagi muuta, oma elus teha, et sealt ära tulla.

(Tiina)

Intervjueritavate seas oli neid kõrgharidusega täiskasvanuid, kes asusid kutseõppesse seetõttu, et soovisid omandada uusi spetsiifilisi teadmisi mingites konkreetsetes

valdkondades, näiteks turunduses või raamatupidamises, mis tulevad intervjueeritavate sõnul kasuks karjääri tehes. Uute erialaste ideede kogumine ning nende rakendamine tööelus oli samuti ajendiks, miks otsustati asuda kutseõppesse. Intervjuudest ilmnes, et kõrgharidusega täiskasvanud tundsid vajadust uute praktiliste oskuste ja kogemuste järele. Samas oli ka uuritavate seas neid, kes juba töötasid erialal, mida nad õppima asusid, ning leidsid, et õpingud ja töö täiendavad teineteist.

Intervjuudest selgus, et kutseõppesse asuti õppima ka seetõttu, et oli vajadus konkreetse kvalifikatsiooni tõendava dokumendi järele.

Kindlasti oli üheks põhjuseks ka see, et /.../ valdkonnas loevad paberiga tõendatud kvalifikatsioonid ja kutsetunnistused, siis kutseõpe ja Eesti kvalifikatsiooniraamistiku järgi 5 tase saavutamine oleks esimene samm selleks, et oleks võimalik karjääri teha antud valdkonnas. (Lauri)

Intervjuu katkend näitlikustab olukorda, kus kutsetunnistuse omandamine, mis kaasneb kutseõppe lõpetamisega, võimaldaks intervjueeritud kõrgharidusega kutseõppijal teha edasist karjääri oma erialal.

Kutseõppesse astumise otsus langetati intervjueeritavate sõnul sageli ka kutseõppe paindliku õppekorralduse tõttu, mis võimaldab õpinguid teostada töö kõrvalt ning mis annab õppijatele võimaluse läbida praktika enda töökohas igapäevaseid tööülesandeid täites.

Õppijast endast tulenevad sisemised ajendid

Intervjuudest selgus, et väliste ajendite kõrval ajendasid kõrgharidusega täiskasvanuid kutseõppesse astuma ka sisemised ajendid nagu huvi mingi eriala vastu või soov vahelduse järele. Kutseõppesse mineku ajendiks toodi näiteks see, et õppekava ning seal pakutavad ained tundusid huvitavad. Ilmnes ka see, et huvi uue eriala vastu võis tekkida põhjusel, et elumuutusega kaasnesid huvid ja tegevused, mis tekitasid soovi vastavat eriala õppima minna. Selliselt kirjeldab näiteks järgmine intervjueeritav kondiitriõpingutega alustamise soovi:

Ma jäin lapsega koju ja hakkasin hästi palju küpsetama /.../ ja mul tekkis hästi suur huvi küpsetamise vastu ja ma tahtsin minna kondiitriks õppima. (Tiina)

Intervjueeritavate vastusest selgus ka see, et kutseõpingutega alustati soovist tuua ellu vaheldust, näiteks tööelule.

Vastusena esimesele uurimisküsimusele võib kokkuvõtteks öelda, et kõrgharidusega täiskasvanud astuvad kutseõppesse nii välistel kui sisemistel ajenditel. Väliste ajenditena tuuakse välja õppima asumine töökohavahetuse tõttu – see võib olla juba toimunud või alles planeeritav. Lisaks asutakse kutseõppes õppima, kuna soovitakse end erialaselt täiendada või tunti vajadust praktiliste erialaste oskuste järele, samuti vajadusest kvalifikatsiooni tõendava dokumendi järele. Sisemiste ajenditena võib intervjuude põhjal välja tuua huvi eriala vastu ja vahelduse otsimine.

4.2. Kõrgharidusega õppijate ootused kutseõppele

Teise uurimisküsimuse “Missuguste ootustega asuvad kõrgharidusega õppijad õppima kutseõppesse?” andmeanalüüsi tulemusena kujunes kolm kategooriat: koos õppimine enda sarnastega, vastakad ootused kutseõpetajatele ning vastakad ootused kutseõppele.

Koos õppimine enda sarnastega

Intervjuueeritavatel oli enne õppima asumist mitmeid ootusi, sealhulgas olid nende ootused seotud kaasõppijatega. Tulemustest selgus, et õppijad lootsid, et nende kaasõppijad on enam-vähem samas vanuses täiskasvanud, et õpetajad saaksid keskenduda tunnis olulisele, mitte ei peaks tegelema distsipliini loomisega. Samas toodi ka välja seda, et enne õpingute algust oli kartus, et ollakse kõige vanem.

/.../ see oli üks mu suurimaid, ma ei ütleks ootustest, aga võib-olla hirmudest oligi just see, et äkki ma olen liiga vana või äkki ma olen kõige vanem. Ja siis ma võib-olla mingis mõttes valmistusin või ootasin seda, et kaasõppijad on natukene vähem elukogenud vms. (Alissa)

Vanuse kõrval toodi ootustena välja ka see, et kaasõppijad võiksid olla õpitaval erialal nendega sarnaste kogemustega - kas kogenud või samuti alles algajad. Tulemustest selgus, et erialase kogemusega kõrgharidusega kutseõppesse asujad ootasid, et kaasõpilased on nende endiga sarnaselt oma eriala spetsialistid, kes on juba aastaid selles valdkonnas töötanud. Samas väljendasid õpitaval erialal vähem kogenud kõrgharidusega kutseõppijad ootust, et tulevastel kaasõppijatel puuduvad samuti erialaga seotud teadmised ja oskused.

Vastakad ootused kutseõpetajatele

Nii nagu oli uuringus osalejate seas enne õppima asumist kaasõppijatega seotud ootusi, oli intervjuueeritavatel ootusi ka seoses kutseõpetajatega. Siinkohal ilmnesisid mitmekesised ning kohati vastakad ootused seoses kutseõpetajatega. Tulemustest ilmnnes, et kõrgharidusega õppurid ootasid, et kutseõpetajad on professionaalsed erialaspetsialistid, kes tunnevad valdkonda, mida edasi annavad. Oodati ka, et kutseõpetajad pakuvad täiskasvanud õppijale vajadusel tuge ja abi.

./../ ma lootsin ja ootasin, et ma saan hästi palju küsida ja ma saan abi ja seda ma sain ka, et kui mingi mure või probleem oli ./../ (Alissa)

Samas selgus intervjuudest ka see, intervjuueeritud kõrgharidusega kutseõppesse astujatel olid kutseõpetajate suhtes madalad ootused. Madalad ootused võisid olla kujunenud varasema informatsiooni põhjal.

Õpetajatele olid mul ootused madalamad. Ma olin kuulnud üht-teist ja eeldasin, et neil on natukene rohkem suva sellest õpetamisest, et mida me omandame ja mida mitte. (Triin)

Niisiis arvasid intervjuueeritud, et kutseõpetajad on vähem nõudlikud ning nad ei panusta väga aine edasiandmisele.

Vastakad ootused kutseõppele

Ka kutseõppe korraldusele ja sisule olid intervjuueeritud kõrgharidusega kutseõppuritel vastakad ootused. Intervjuueeritavad tõid välja selle, et enne õppima asumist oldi teadlikud sellest, et kutsekoolis õppimine erineb kõrgkoolis õppimisest. Näiteks toodi välja erisused õppes, mis tulenevad väiksemast õppijate arvust kutsekoolis.

Seoses kooliga on nii, et ma teadsin, et see on väiksem. Ma teadsin, et seal käib veits teistmoodi see õppimine. See on väike koht, seal on väga vähe õpilasi, seal on hoopis teistmoodi see. (Triin)

Intervjuudest selgus ka, et õpingute alguses olid kõrgharidusega õppijatel ootused kutseõppele madalad. Need võisid intervjuueeritavate sõnul tuleneda üldisemast kutseõppe

madalast mainest ühiskonnas. Samas oli ka intervjueeritavaid, kellel olid kutseõppele kõrged ootused, eeskätt seoses õpitava eriala ja omandatavate oskustega.

Mul oli tegelikult päris suured ootused võib-olla just selle osas, et mis ma sealt saada tahan õppeainete osas või nende oskuste osas /.../kuna ma hästi palju vaatasin välismaiseid blogisid ja siis ma ootasin, et ma saan sealt mingeid sarnaseid asju õppida, selles mõttes olid ootused päris kõrged. (Tiina)

Õppelt oodati nii tugevat praktilist õpet kui ka teooriaosa. Teise uurimisküsimuse vastusena võib kokkuvõttena välja tuua selle, et õppijad eeldasid, et asuvad õppima koos endasarnastega, näiteks, et nad on eriala spetsialistid või alles eriala tundma õppivad inimesed. Kutseõpetajate ning kutseõppe osas olid ootused vastakad.

4.3. Kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes

Eelnevalt toodi välja kõrgharidusega õppijate ajendid ning ootused seoses kutseõppesse asumisega. Järgnevalt tuuakse välja kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes. Kolmanda uurimisküsimuse “Missugused on kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes?” andmeanalüüsi tulemusel kujunes neli kategooriat: positiivne individuaalne ja praktiline kutseõppe kogemus, heterogeenne õppegrupp, erineva professionaalse tasemega kutseõpetajad ning arengukohad kutseõppes.

Positiivne individuaalne ja praktiline kutseõppe kogemus

Intervjuudest ilmnes, et kõrgharidusega kutseõpilased mõtlevad läbitud õpingutele tagasi positiivselt. Tulemustes selgus, et positiivne kutseõppe kogemus oli seotud sellega, et õpe vastas õppijate ootustele, kuna saadi seda, mida õpingutel oodati. Samuti toodi välja, et teekonda kutseõppes ei kahetsetud ning ei välistatud ka seda, et kunagi kutseõpingutesse tagasi pöördutakse.

Intervjueeritavate vastustest selgus, et kutseõppes koeti personaalsemat lähenemist õppijatele kui varasemalt kõrgkoolis õppides. Intervjueeritavad tõid välja, et võrreldes eelneva kogemusega kõrgkoolis, tunti kutseõppes olles rohkem seda, et keegi huvitub nende käekäigust ning sellest, et õpetatu õppijatele ka midagi annab.

/.../ Ülikooli puhul sa olid nii väike mutriku suurest süsteemist ja loengutes oli korraga väga palju tudengeid. Seal ei tekkinud tunnet, et keegi tõsiselt ja siiralt tahab,

et sa saaksid targemaks vaid kohustuslikus korras anti oma loeng ära ja korras.

(Lauri)

Väiksemad õpperühmad võimaldasid intervjueeritavatel kogeda õppimist erialaste arutelude näol, mis olid informatiivsed ning mis võisid venida tundide pikkusteks. Positiivse kogemusena toodi esile ka hubast õpikeskkonda ning kokkuhoidvat ja sõbralikku koolikultuuri.

Intervjuudest ilmes, et kõrgharidusega kutseõppijad jäid rahule kutsekooli praktilise õppega. Kui omandatud kõrgharidust peeti pigem teoreetiliseks, siis oli intervjueeritavaid, kes pidasid praktilist õpet endale paremini sobivaks ning lõpptulemuse nägemist õppimist motiveerivaks.

Mulle meeldib õppimine läbi füüsilise töö ja tulemuse nägemise võrreldes siis ülikooliga, kus sa loed lihtsalt teksti ja teed ja loed ja teed ja loed ja teed, et praktiline õpe läheb mulle rohkem peale /.../. (Triin)

Leiti, et praktika osakaal on piisav ning teooria osaga tasakaalus. Intervjuudes toodi positiivsena välja, et kutseõppes õpitu on tööelus kohe praktiliselt rakendatav ning seetõttu on igapäevast tööd lihtsam teha.

Koolitarkust silmas pidades on tunduvalt lihtsam tööl uusi projekte üle vaadata ja neid kooskõlastada. Olen koolist saanud väikseid nippe ja tähelepanekuid, mida igapäeva töös saan jälgida. (Lauri)

Õpingute jooksul omandatud teadmised on andnud õppijatele uusi ideid, kuidas oma tööd paremini teha. Uuringus osalejad tõid välja, et praktika osakaal on see, mis ajendaks neid ka hilisemas elus kutseõppesse minema, kuna läbi praktika õpitakse intervjueeritavate sõnul kõige paremini.

Intervjuudest selgus ka, et kutseõppes õpitu on tõstnud õppijate erialast enesekindlust ning seetõttu on erialast tööd lihtsam teha, kuna spetsiifilised teoreetilised teadmised aitavad diskussioonide käigus saadud teadmiste toetuda.

Heterogeenne õppegrupp

Intervjueeritavad märkisid, et nende õppegruppi kuulusid erinevas vanuses, erinevate akadeemiliste võimete ja motivatsiooniga õppijad. Uuringus selgus, et õppijad puutusid

kokku kutseõppes olles kaasõppijatega, kes olid otse keskkoolist tulnud, samuti kuulus õppegruppi ka neid, kes olid vanemad ning selliseid õppijad kogesid intervjueeritavad motiveeritud õppijatena. Intervjueeritavad kogesid ka seda, et kutseõppesse tulnud õppijad olid vähem motiveeritud ning mitte nii kohusetundlikud kui kõrgkoolis, samuti kogeti, et kutsekoolis on õppijad akadeemiliselt vähem võimekad kui kõrgkoolis.

Klass tundus oluliselt madalama tasemega võrreldes ülikooliga. (Triin)

Samas toodi intervjuudes välja, et kõrgharidusega kutseõppijate kogemused õppegrupiga olid positiivsed - õppegruppi kogeti väga kokkuhoidvana. Intervjuudes ilmes, et õppegrupiga, kuhu kuuluti, suheldakse edasi ka peale kooli lõpetamist ning hoitakse teineteise tegemistele pöialt.

Erineva professionaalse tasemega kutseõpetajad

Uuringus osalejad tõid välja oma erinevaid kogemusi seoses kutseõpetajate ja nende professionaalsusega. Kõrgharidusega kutseõppijad puutusid õpingute jooksul kokku kutseõpetajatega, kes olid oma eriala professionaalsed praktikud, toetudes õpetamisel oma kogemustele. Toodi välja, et õpetajad olid inimesed, kes reaalselt töötasid või olid varasemalt töötanud selles valdkonnas ning õpetamise käigus tõid näiteid oma praktilistest kogemustest, mida õppijad kõrgelt hindasid.

Kutsekoolis olid enamuse õpetajaid inimesed, kes reaalselt töötavad või on töötanud selles valdkonnas ning näited, mis toodi olid elust enesest. (Kaisa)

Õpingute jooksul puututi kokku abivalmis õpetajatega. Kuid intervjueeritavate kogemusse kuulusid ka sellised kutseõpetajad, kel olid vananenud erialased teadmised ning kes uuendustega kaasa ei läinud. Uuringus ilmnes, et õpingute jooksul kogeti kutseõpetajaid, kes annavad oma ainet edasi aastakümneid muutmata materjalide abil ning õpetavad mitmete aastate taguseid tehnoloogiaid.

Arengukohad kutseõppes

Intervjuudest selgus, et kõrgharidusega kutseõppijad kogesid oma õpingute jooksul mitmeid kitsaskohti, mida nähakse arendamist vajavate aspektidena kutseõppes. Näiteks selgus intervjuude põhjal, et õppijad puutusid kokku ebaselge õppekorraldusega ning segaste juhtnööridega seoses õppetööga. Märgiti ära, et võrreldes kõrgkooliga, kus kommunikatsioon

toimis hästi erinevate kanalite kaudu, õppematerjalid olid alati ühest kohast kättesaadavad ning e-keskkond oli kergesti jälgitav, siis kutsekoolis sellist kogemust ei olnud. Taolist kogetud segadust kirjeldab järgmine intervjuu katkend:

Kõrgkooli suureks plussiks kutseõppe ees oli samas see, et eriala töötas valatult – ei olnud aineid mis kordaksid teineteist, kommunikatsioon erinevate kanalite kaudu oli palju operatiivsem, klassiruumid olid paigas ja ei vahetunud, materjalid olid kogu aeg olemas ja ühte kohta koondatud. Kõikide tulemuste ja õppekava täitmine oli kergelt e-keskkonnast jälgitav. Praeguses kutseõppes lonkab kogu korralduslik pool ja õppejuht ei tea ka täpselt, mida nad meilt tahavad. (Lauri)

Intervjuudest selgus, et kutsekoolis esines raskusi uue õppekava käivitamisel, näiteks kogeti olukordi, kus mõne aine edasiandmiseks polnud õppejõudu või ei suudetud kavandatud õppekava etteantud aja jooksul läbi viia.

Intervjuudes toodi kutsekooli korraldusliku poole puudujäägina välja näiteks seda, et kutsekoolis oli väga jäik õppekorraldus, sealhulgas paindumatu ning kindel tunniplaan. Samuti puututi kokku vananenud õppeprogrammidega, mis ei olnud kaasaegsed ning mis ei tekitanud õppijates huvi. Uuringu tulemustes ilmnnes, et osade õppeainete puhul ei vastanud õppe sisu õppija ootustele. Oodati palju sisukamat ning põnevamat ainet, kuid õppijad pidid pettuma. Välja toodi, et õppeaine edasi andmise juures oli oluline roll ka õpetajal, kes ainet andis.

Mõnedes ainetes ma pettusin, /.../ palju mängis ka rolli, milline õpetaja ainet andis. (Kaisa)

Intervjuueritid tõid välja ka kogemuse, kus neil tuli uuesti läbida õppeaineid, mida nad olid varasemalt juba õppinud ning seetõttu tundus varasemalt õpitu kordamine kasutuna.

Intervjuueritid kõrgharidusega kutseõppurid kogesid kutseõppes olles seda, et kutsekoolis õppimine on vähem pingutust nõudev kui kõrgkoolis õppimine. Ka iseseisvate ülesannete puhul kogeti seda, et kutsekoolis antavad kodutööd on vähem pingutust nõudvad ning pigem pinnapealsed. Samuti märgiti ära, et kodutööde maht oli väiksem võrreldes kõrgkooliga.

Hindamisega seoses kogesid uuringus osalejad seda, et kutsekoolis on hindamine vähem nõudlik võrreldes kõrgkooliga ning väljalangevuse vähendamise nimel tehakse

õppijatele mõõndusi. Mõõnduste tegemise taga nähti soovi vähendada kutseõppes väljalangevust.

Kutsekooli suhtumine oli kergelt alatooniga, kedagi „ei saa“ visata välja sest muidu on väljalangejate protsent halb, kõik kes vähegi tahtsid „veeti“ läbi. (Kaisa)

Intervjuueeritavad tõid välja ka kirjalike tööde madalamad nõudmised kutsekoolis, öeldes, et kutseõppes olles ei pidanud kirjalikke töid tehes materjalidesse nii palju süvenema kui kõrgkoolis. Samuti ei kogetud kutsekoolis erilisi nõudmisi näiteks teistele autoritele viitamise või allikate seisukohtade ümbersõnastamise osas ning seda nähti teatava tagasiminekena.

Ülikoolis, kui sulle on juba selle kolme aastaga sisse kodeeritud, et sa pead viitama, sa pead ümber sõnastama, sa pead kõik need mõtted ümber mõtlema ja tegema, siis tagasi minna kutsekasse, kus sa teed copy paste ja sinu referaat ilma ühegi viiteta, siis see on selline, mis natukene tekitab raskusi. (Triin)

Kolmanda uurimisküsimuse vastuseks võib kokku võtta sellega, et õppijad jäid üldiselt oma kogemusega rahule ning nende mõtted seoses kutsekooliga on positiivsed. Kutseõppes kogeti personaalsemat lähenemist õppijatele. Samuti ilmnes, et õppijate õppegruppi kuulusid erinevas vanuseastmes õppijaid. Selgus, et õppijad jäid rahule kutsekooli praktilise poolega ning õpitu on tõstnud õppija erialast enesekindlust. Õppijad puutusid õpingute jooksul kokku õpetajatega, kes olid oma eriala professionaalsed praktikud, puututi kokku ka vananenud teadmistega õpetajatega. Tajuti ebaselget õppekorraldust ning segaseid juhtnööre seoses õppetöoga. Toodi välja kutsekooli korraldusliku poole puudujäägid ning õppeainete sisu mittevastamine õppija ootustele. Selgus, et kogeti vähem pingutust nõudvat õpet, väiksemat iseseisvate tööde mahtu ning vähem nõudlikku hindamissüsteemi.

5. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada kõrgharidusega kutseõppurite õppima asumise ajendeid, nende ootused ning kutseõpingute kogemused. Järgnevalt arutletakse saadud uuringutulemuste üle. Samuti antakse ülevaade töö kitsaskohtadest ning tuuakse välja töö praktiline väärtus.

Käesoleva bakalaureusetöö esimese küsimuse “Missugustel ajenditel asuvad kõrgharidusega õppijad õppima kutseõppesse?” tulemustest selgus, et kõrgharidusega õppijad suunduvad kutseõppesse tagasi välistel ajenditel ning õppijast endast tulenevatel sisemistel

ajenditel. Uurimistulemustest ilmnes, et kutseõppesse asutakse kõrghariduse omandamise järel õppima, kuna on tekkinud vajadus uute erialaste ning praktiliste teadmiste ja oskuste järele, mis võisid tuleneda toimunud või planeeritavast töökohavahetusest. Lisaks soovivad kõrgharidusega õppijad ammutada uusi erialaseid ideid. Seega võib öelda, et käesoleva uurimuse tulemused kinnitavad varasemaid uurimistulemusi, mille kohaselt varasema kõrgharidusega täiskasvanud asuvad kutseõppesse seetõttu, et on tekkinud vajadus uute teadmiste ja oskuste järele (Riigikontroll, 2016; Tüür, 2013) seoses uue ametiga (Harris & Ramos, 2012) või seoses kavandatava töökoha vahetusega või karjäärimuutusega (Golding & Vallence, 2000).

Väljasteks ajenditeks nimetati vajadust kvalifikatsiooni tõendava dokumendi järele, samuti toodi välja ka võimalust töö kõrvalt õppida. Harris ja Ramos (2012) leidsid samuti, et kutseõppesse asutakse õppima kvalifikatsiooni tõstmise põhjusel. Samuti on leitud, et täiskasvanud õpivad seetõttu, et olla tööturul konkurentsivõimelisemad (Roosalu *et al.*, 2013). Vajadus paindlikult siduda töö ja õpingud on täiskasvanud õppijatele iseloomulik, kuna täiskasvanul on mitmeid teisi sotsiaalseid rolle ning õppimine ei ole nende põhiülesanne (Märja *et al.*, 2003).

Sisemiste ajenditena toodi välja huvi konkreetse eriala vastu või soov tuua oma ellu vaheldust. Ka varasemad uurimused toovad välja, et üheks õpingutega jätkamise põhjusteks täiskasvanutel on sisemine motivatsioon (Märja *et al.*, 2003; Tüür, 2003). Ka Roosalu jt. (2013) on välja toonud, et täiskasvanud asuvad õppima siis, kui tunnevad huvi mõne eriala vastu.

Riigikontrolli (2016) analüüsis täiskasvanud õppijate osalemise kohta kutsehariduses toetuti kutsekoolide esindajate seisukohtadele, mille kohaselt täiskasvanud asuvad õppima, kui neil tekib vajadus omandada mingi lisaoskus või on soov millegi muu või praktilisema järele ning jõuti järeldusele et nn hobiõppureid on täiskasvanud kutseõppijate seas pigem vähe. Käesolev uurimus näitab, et kõrgharidusega täiskasvanud asuvad kutseõppesse õppima nii välistel kui sisemistel ajenditel, mis tähendab, et kutsekoolidel tuleb õppevõimaluste pakkumisel ning õppe läbiviimisel arvestada täiskasvanud õppijate erinevate ajenditega. Kutseõpetajatel võiks samuti olla kasulik teada, mis ajenditel kõrgharidusega kutseõppija on õppima asunud, see võimaldab neil teadlikumalt oma õpet kavandada ja õppijaid nende vajadustest lähtuvalt toetada.

Bakalaureusetöö teise küsimuse “Missuguste ootustega asuvad kõrgharidusega õppijad õppima kutseõppesse?” analüüsimisel selgus, et kõrgharidusega õppijatel on erinevad ootused seoses kaasõppijate, kutseõpetajate kui ka kutseõppega. Täiskasvanud õppijad

tahavad ennast õpikeskkonnas tunda turvaliselt, samuti on täiskasvanud õppija puhul oluline märkida seda, et ta tahab tunda end kaasõppijate ning õpetajaga võrdsena (Märja *et al.*, 2013). Tulemustes selgus, et kõrgharidusega õppijad ootasid kutseõppesse asudes seda, et teised kaasõppijad oleksid nendega sarnased, sarnases vanuses ning sarnaste kogemustega õpitaval erialal, vastavalt kas kogemustega erialaspetsialistid või alles eriala tundma õppivad. Täiskasvanud asuvad sageli õppima sotsiaalsetel põhjustel, teiste omasugustega kontakti loomiseks (Märja *et al.*, 2003) ja uute tutvuste leidmiseks (Roosalu *et al.*, 2013). Seega peaksid kutsekoolid õppegruppide komplekteerimisel võimalusel arvestama õppijate vanuselise ja erialase taustaga.

Kutseõpetajate ja kutseõppe osas olid intervjuueeritavatel vastakad ootused: ühest küljest oodati, et õpetajad on oma eriala spetsialistid ning kõrged ootused olid ka õpitavale erialale, kuid teisest küljest ilmnis tulemustest ka ootus, et kutseõpetajad on vähem nõudlikud kui kõrgkoolis ning ka ootused õppele ei olnud kuigi kõrged, seda just kutseõppe madala maine tõttu ühiskonnas. Varasemad uurimused on välja toonud, et kutseõpetajad tajuvad täiskasvanud õppijate kõrgeimaid ootusi õpetajate professionaalsusele (Sirk *et al.*, 2017). Kuna täiskasvanud asuvad sageli õppima soovist ennast erialaselt täiendada ja kvalifikatsiooni tõsta (Märja *et al.*, 2003; Roosalu *et al.*, 2013), siis sellest tulenevalt oodatakse õpetajalt grupiprotsesside juhtimise ja täiskasvanud õppijate toetamise kõrval oskust oma eriala professionaalselt edasi anda. Kutseõpetajate jaoks tähendab see oma rollide paljususe teadvustamist õpetajana. Kutsehariduse maine ei ole Eestis sama kõrge kui akadeemilise hariduse maine (Cedefop, 2017), ning riiklikult rakendatud meetmed ei ole suutnud siiani kutsehariduse mainet kvaliteetse haridustee jätkamise võimalusena parandada (Haaristo *et al.*, 2019). Seega võib öelda, et ka kõrgharidusega õppijad on kutseõppesse astudes mingil määral mõjutatud ühiskondlikest hoiakutest (Harris & Ramos, 2012).

Kolmanda küsimuse “Missugused on kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes?” analüüsimisel selgus, et kõrgharidusega õppijad kogesid kutseõppes positiivsena individuaalset, dialoogilist ja praktilist õpet. Õpikeskkonda iseloomustati hubase, kokkuhoidva ja sõbralikuna. Märja jt (2003) tõdevad, et täiskasvanud õppija jaoks on oluline turvalise õpikeskkonna loomine, milles teda koheldakse täiskasvanuna ning kus tal on võimalik õppeprotsessis osaleda koostööpartneri ja võrdse kaaslasena nii õpetajate kui kaasõppijate poolt. Kõrgharidusega õppijad kogesid kutseõpet praktilisena ning erialast enesekindlust tõstvana. Täiskasvanud asuvad sageli õppima vajadusest tõsta oma erialast kvalifikatsiooni (Märja *et al.*, 2003; Riigikontroll, 2016; Tüür, 2013) ning soovist ennast realiseerida (Märja *et al.*, 2003). Samuti ei pruugita olla osaliselt rahul kõrgkooli teoreetilise

suunaga (Golding & Vallance, 2000), mistõttu suundutakse kutseõppesse. Seega võib tõdeda, et kõrgharidusega õppijad kogesid kutseõpet oma vajadustele vastavana, kutsekoolid suudavad kõrgharidusega õppijate ootustele vastavat õpet pakkuda.

Lisaks tajuti kutseõppe õppegruppi heterogeensena, kutseõpetajaid kogeti olevat erineval professionaalsel tasemel ning kogeti ka mitmeid arengukohti kutseõppes. Intervjueeritavad tõid välja, et kutsekoolis õppides olid kaasõppijad erinevas vanuses, erinevate akadeemiliste võimetega ning motivatsiooniga. Sama on kinnitanud ka Harris ja Ramos (2012), kes on välja toonud, et kõrgharidusega täiskasvanud on kutseõppesse asudes tavaliselt vanemad ning suuremate kogemustega. Varasemad uurimused näitavad, et ka kutseõpetajad kogevad muutusi õpilaskonnas ning see seab suuri väljakutseid kutsekoolide õpetajaskonna professionaalsusele (Sirk *et al.*, 2017). Kõrgharidusega kutseõppurid võivad toetada kaasõppijate õppimist ja õpetajate õppetööd, edendades diskussiooni ning aidates kaasõppijaid akadeemilises ja sotsiaalses plaanis (Townsend & Lambert, 1999). Tulemustes selgus, et kutseõppes puututi kokku õpetajatega, kes olid oma eriala professionaalsed praktikud, kuid oli ka neid, kes olid vananenud teadmistega. Ka Harris ja Ramos (2012) leidsid, et kõrghariduse kutseõppurid tajusid kutseõppes erisusi kutseõpetajate õppemeetodites ja õpetamisstiilides võrreldes kõrghariduse õppega. Seega peaksid kutsekoolide õpetajad teadvustama õppegruppide heterogeensust, et valida sobivad meetodid ning õpetamisstiilid, hoida oma erialaseid teadmisi värsketena ja vajadusel kasutada kõrgharidusega õppijaid õppeprotsessis õpet toetava ressursina.

Õppijad kogesid õppekorralduse puudujääke, tuues näiteks jäiga õppekorralduse või ka näiteks ootustele mittevastava õppe sisu. Samuti selgus, et kutsekoolis esines raskusi uue õppekava käivitamisel. Eelnev on välja toodud ka Harris ja Ramos (2012) uuringus, kus kõrgharidusega õppijad on kogunud kutseõppe ja kõrgkooli vahelisi erisusi, täiskasvanud õppijate jaoks on oluline õppe paindlikkus, kuna nad on teadlikumad ning seetõttu on täiskasvanul õppele kõrgemad nõudmised (Märja *et al.*, 2003). Uuringus selgus ka, et õppijad kogesid õpingute jooksul juba varasemalt õpitut. Märja jt (2003) on välja toonud, et täiskasvanud peavad oluliseks õpingute jooksul nende kogemustega arvestamist, seega on täiskasvanud õppija õppimise puhul oluline see, et ta ei peaks õpitut kordama. Yang (2006) leidis, et kõrgharidusega õppijad võivad innustada haridusasutusi innovaatilisemate lahenduste loomisele õppes, seega võiksid ka Eesti kutsekoolid kasutada kõrgharidusega õppijate võimalikku positiivset mõju õppe arendamisel.

Tulemustes selgus, et kõrgharidusega õppijad pidasid õpinguid kutsekoolis kergemateks ning vähem pingutust nõudvaks kui kõrgkoolis õppides. Sama on kinnitanud ka

Harris ja Ramos (2012). Käesolevas uurimuses koeti hindamist kutsekoolis vähem nõudlikuna ning tajuti, et väljalangevuse vähendamise nimel tehakse õppijatele mööndusi. Iseseisvate tööde puhul koeti seda, et need on võrreldes kõrgharidusega lihtsamad ja pigem pinnapealsed, märgiti ära ka see, et kodutööde maht oli väiksem võrreldes kõrgkooliga. Ka Harris ja Ramos (2012) on oma uurimuses välja toonud, et kõrgharidusega kutseõppuritele pakub kutseõpe vähem väljakutset ning üleminekut ei peetud kuigi keeruliseks, samuti tajuti kergemat hindamissüsteemi.

Kuna käesolev bakalaureusetöö tugines kvalitatiivsele uurimusele, ei saa siin esitatud tulemuste põhjal teha üldistusi, kuid kvalitatiivse uurimuse eripäraks ongi sügavamalt esile tuua uuritavate kogemused ning arusaamad (Laherand, 2008), mida käesolev uurimus ka tegi. Peamise piiranguna läbi viidud uurimuses võib välja tuua selle, et autor oli intervjuerijana algaja, millest tulenevalt võisid väheste kogemuste tõttu jääda intervjuusid läbi viies esitamata mõned täpsustavad küsimused seoses antud teemaga ning see võis mõjutada ka saadud andmestikku.

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks peab autor seda, et käesoleva bakalaureusetöö tulemused võimaldavad autorile teadaolevalt esmakordset sissevaadet kõrgharidusega kutseõppurite kutseõppesse astumise ajendite, ootuste ning õpingute kogemuste kohta nende endi vaatenurgast. Saadud uurimustulemused võimaldavad koolidel paremini mõista ja arvestada kõrgharidusega õppijate ajenditega ja vajadustega kutseõppes. Teiseks töö praktiliseks väärtuseks peab töö koostaja enda kogemust nii tööd kirjutades, intervjuusid tehes ning ka andmeid analüüsid.

Edasist uurimist vääriks kutseõpetajate kogemused seoses kõrgharidusega kutseõppijate õpetamisega ning kõrgharidusega kutseõppijate mõju teiste õppegrupi liikmetele kutseõppes.

Tänuõnad

Täna oma juhendajat Liana Roosi asjakohaste nõuannete, igakülgse abi ning motiveerimise eest. Samuti tänan kõiki intervjuus osalejaid. Suur tänu mu elukaaslasele, kes mind igakülgset toetas ning nõu ja jõuga aitas töö valmimise protsessile kaasa. Täna ka oma perekonda, kelle poolt oli moraalne tugi.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Nele Lange

25.05.2020

Kasutatud kirjandus

- Alumäe, T., & Tilk, O., & Asadullah. (2019). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *arXiv preprint arXiv:1901.03601*.
- Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2009). *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*. Külastatud aadressil http://www.cep.edu.rs/public/Altbach,_Reisberg,_Rumbley_Tracking_an_Academic_Revolution,_UNESCO_2009.pdf
- Beljajev, R., & Vanari, K. (2005). *Õppimine ja õpioskuste arendamine täiskasvanuna*. Tallinn. Külastatud aadressil <https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/858/%C3%95ppimine%20ja%20%C3%B5ppimisoskuste%20arendamine%20t%C3%A4iskasvanuna%20uus%20fail.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Catterall, J., Davis, D., & Yang, D. F. (2014). *Facilitating the learning journey from vocational education and training to higher education*. *Higher Education Research & Development*, 33(2), 242-255.
- Cedefop (2017). *Eesti kutseharidus: lühiülevaade*. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. Külastatud aadressil <http://dx.doi.org/10.2801/63570>
- Crossan, B., Field, J., Gallacher, J., & Merrill, B. (2003). *Understanding Participation in Learning for Non-traditional Adult Learners: Learning careers and the construction of learning identities*. *British Journal of Sociology of Education*, 24(1), 55-67.
- Curtis, D. (2009). *Student transfer*. Külastatud aadressil https://www.never.edu.au/__data/assets/file/0010/2404/nd06103.pdf
- Eesti elukestva õppe strateegia. (2014). Külastatud aadressil: <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Ernst & Young Baltic AS. (2017). *Eesti kutseõppe 2015-2016. aasta vilistlaste uuring*. Lõpparuanne. Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/lopparuanne.pdf>
- Golding, B., & Vallance, K. (2000). *'The university-VET transition'*, paper to 3rd National Conference of Australian Vocational Education and Training Research Association, Future research, research futures, Canberra Institute of Technology, Canberra, 23-24 March. Külastatud aadressil <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.606.9571&rep=rep1&type=pdf>

- Haaristo, H.-S., Räis, M. L., Kasemets, L., Kallaste, E., Aland, L.; Anniste, K., Anspal, S., Haugas, S., Jaanits, J., Järve, J., Koppel, K., Lang, A., Lauri, T., Michelson, A., Murasov, M., Mägi, E., Piirimäe, K., Pöder, K., Rajaveer, K., Sandre, S.-L., Sõmer, M. (2019). *Elukestva õppe strateegia vahehindamine*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis, Rakendusauuringute Keskus CentAR. Külastatud aadressil <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2018/05/Elukestva-%C3%B5ppe-strateegia-vahehindamise-1%C3%BChikokkuv%C3%B5te.pdf>
- Haas, A., R. (1999). *Trends in articulation arrangements for technical and vocational education in the SE Asian region*. Külastatud aadressil <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.551.8466&rep=rep1&type=pdf>
- Harris, R., Rainey, L., & Sumner, R. (2006). *Crazy paving or stepping stones? Learning pathways within and between vocational education and training and higher education*. Külastatud aadressil https://www.ncver.edu.au/__data/assets/file/0011/5024/nr4005.pdf
- Harris, R., & Ramos, C.R. (2012). 'The one less travelled': adult learners moving from the academic sector to the vocational sector in Singapore and Australia. *Journal of Vocational Education & Training*, 64(4), 387-402.
- Hea teadustava (2017). Külastatud aadressil <https://www.eetika.ee/et/eesti-hea-teadustava>
- Jarvis, P. (1998). *Täiskasvanuharidus ja pidevõpe. Teooria ja praktika*. Tallinn: SE&JS
- Jarvis, P. (2004). *Adult education and lifelong learning. Theory and practice*. London: RoutledgeFalmer
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M., (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Karmel, T., & Nguyen, N. (2007). *The value of completing a vocational education and training qualification*. Külastatud aadressil https://www.ncver.edu.au/__data/assets/file/0020/3791/sp414.pdf
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Merriam, S., B. (2005). How adult life transitions foster learning and development. *NEW DIRECTIONS FOR ADULT AND CONTINUING EDUCATION*, 108, 3-13.
- Märja, T., Lõhmus, M., & Jõgi, L. (2003). *Andragoogika. Raamat õppimiseks ja õpetamiseks*. Kirjastus: Ilo

- Novick, G. (2008). Is there a bias against telephone interviews in qualitative research? *Research in nursing & health*, 31(4), 391-398.
- O'Shea, S., Lysaght, P., & Tanner, K. (2012). *Stepping into higher education from the vocational education sector in Australia: student perceptions and experiences*. *Journal of Vocational Education & Training*, 64(3), 261-277.
- Riigikontroll. (2016). *Ülevaade täiskasvanute osalemisest kutseõppes*. Külastatud aadressil [https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrol%C3%B6r/Seisukohtijakommentaare/tabid/301/Item Id/849/View/Docs/amid/895/language/et-EE/Default.aspx](https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrol%C3%B6r/Seisukohtijakommentaare/tabid/301/Item%20Id/849/View/Docs/amid/895/language/et-EE/Default.aspx)
- Roosalu, T., Roosmaa, E-L., Lindemann, K., Reiska, E., Saar, E., Unt, M., Vöörmann, R., & Lang, A. (2013). *Täiskasvanud õppijad Eesti kõrgharidussüsteemis. Kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest? Uuringu aruanne*. Tartu: SA Archimedes.
- Rämmer, A. (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Valimi moodustamine*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/valimid>
- Sirk, M., Ümarik, M., Loogma, K., & Niglas, K. (2017). *Koostöö kutseõpetaja professionaalsust määrava tegurina*. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(2), 80-105.
- Statistikaamet (s.a.). *TT160: 25-64-aastaste elukestvas õppes osalemine nelja viimase nädala jooksul*. Külastatud aadressil <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=TT160#>
- Townsend, B. K., & Lambert, R. Y. (1999). Postbaccalaureate Reverse Transfers in Maryland and Tennessee: Institutional Problems and Possibilities. *New Directions for Community Colleges*, 106, 67-76.
- Tüür, E. (2013). *Mittetraditsioonilise õppija kutseõpingute valiku motiivid ja õpinguid mõjutavad tegurid*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1
- Yang, P. (2006). UCLA Community College Review: Reverse Transfer and Multiple Missions Community Colleges. *Community College Review*, 33(3-4), 55-70.

Lisa 1. Intervjuu kava

Taustaandmed

1) Palun kirjeldage oma senist haridusteed.

- Millisel erialal enne kutseõppesse astumist õppisite? Kui kaua aega on möödunud õpingutest kõrgkoolis?

Põhiosa

Õppima asumise ajendid

2) Kirjeldage palun lähemalt seda, kuidas te jõudsite otsuseni astuda kutsekooli!

- Palun selgitage, mis ajendil alustasite õpinguid kutsekoolis!
- Palun selgitage, kuidas jõudsite antud kooli ja erialani!

Kutseõpingutega seotud ootused

3) Kirjeldage palun lähemalt, missuguste ootustega asusite kutsekooli õppima!

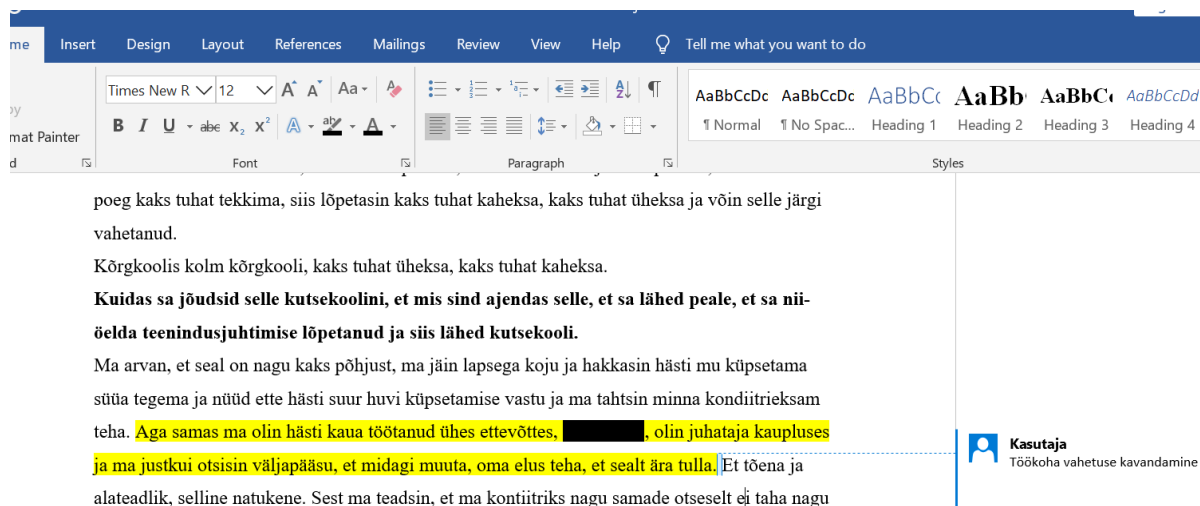
- Missugused olid teie ootused seoses kooli ning õpingutega enne kutseõppesse astumist?
- Missugused olid teie ootused kaasõppijatele ning õpetajatele enne kutseõppesse astumist?

Õpingute kogemused

4) Kirjeldage palun oma senist kogemust kutsekoolis!

- Kui võrdlete oma õpinguid kutsekoolis varasemate õpingutega kõrgkoolis, siis missuguseid erisuse tooksite esile? Palun selgitage ja tooge näiteid!
- Kuivõrd vastab senine õpingute kogemus teie ootustele? Palun selgitage ja tooge näiteid!

Lisa 2. Kodeerimise näide

The screenshot shows the Microsoft Word interface with the following text and formatting:

poeg kaks tuhat tekkima, siis lõpetasin kaks tuhat kaheksa, kaks tuhat üheksa ja võin selle järgi vahetanud.

Kõrgkoolis kolm kõrgkooli, kaks tuhat üheksa, kaks tuhat kaheksa.

Kuidas sa jõudsid selle kutsekoolini, et mis sind ajendas selle, et sa lähed peale, et sa niieelda teenindusjuhtimise lõpetanud ja siis lähed kutsekooli.

Ma arvan, et seal on nagu kaks põhjust, ma jäin lapsega koju ja hakkasin hästi mu küpsetama süüa tegema ja nüüd ette hästi suur huvi küpsetamise vastu ja ma tahtsin minna kondiitriksam teha. Aga samas ma olin hästi kaua töötanud ühes ettevõttes, [redacted], olin juhataja kaupluses ja ma justkui otsisin väljapääsu, et midagi muuta, oma elus teha, et sealt ära tulla. Et tõena ja alateadlik, selline natukene. Sest ma teadsin, et ma kontiitriks nagu samade otseselt ei taha nagu

Kasutaja
Töökohta vahetuse kavandamine

Lisa 3. Kõrgharidusega õppijate ajendid kutseõppesse asumisel

Kategooriad	Koodid
Välised ajendid	Vajadus erialaste teadmiste ja oskuste omandamiseks seoses töökohavahetusega Töökohavahetuse kavandamine Soov omandada uusi teadmisi Soov koguda uusi ideid Vajadus praktiliste oskuste järele Töö ja õpingud täiendavad teineteist Vajadus kvalifikatsiooni tõendava dokumendi järele Paindlik kutseõppe korraldus (võimaldas töö kõrvalt õppida)
Õppijast endast tulenevad sisemised ajendid	Huvi eriala vastu Vahelduse otsimine

Lisa 4. Kõrgharidusega õppijate ootused kutseõppesse asumisel

Kategooriad	Koodid
Koos õppimine enda sarnastega	Tulevased kaasõppijad on oma eriala spetsialistid Tulevastel kaasõppijatel puuduvad samuti erialaga seotud teadmised ja oskused
Vastakad ootused kutseõpetajatele	Kutseõpetajad on erialaspetsialistid Kutseõpetajad on vähem nõudlikud Kutseõpetajad on toetavad mentorid
Vastakad ootused kutseõppele	Madalad ootused kutseõppele selle maine tõttu Erineb kõrghariduses õppimisest Kõrged erialased ootused

Lisa 5. Kõrgharidusega õppijate kogemused kutseõppes

Kategooriad	Koodid
<p>Positiivne individuaalne ja praktiline kutseõppe kogemus</p>	<p>Kutsekoolis personaalsem lähenemine õppijatele Aruteludel põhinev õppimine Praktiline õpe Õpitu on kohe praktilises tööelus rakendatav Õpitu tõstab õpitu tõstab erialast enesekindlust Positiivne mälestus Õpe vastas ootustele</p>
<p>Heterogeenne õppegrupp</p>	<p>Erinevas vanuseastmes õppijad grupis Kutseõppe õpilased madalama motivatsiooniga Kutseõppe õpilased madalama akadeemilise võimekusega Kokkuhoidev ja motiveeritud õppegrupp</p>
<p>Erineva professionaalse tasemega kutseõpetajad</p>	<p>Kutseõpetajad oma eriala professionaalsed praktikud, kes toetuvad õpetamisel oma kogemustele Vananenud teadmistega õpetajad Pädevad õpetajad</p>
<p>Arengukohad kutseõppes</p>	<p>Vananenud õppeprogrammid Ebaselge õppekorraldus ja ootused Raskused uute õppekavade käivitamisel Jäik õppekorraldus Paindlik õppekorraldus Varem õpitu kordamine Ootustele mittevastav õppe sisu Hubane ja sõbralik õppekeskkond Kutsekoolis õppimine on vähem pingutust nõudev Iseseisvad ülesanded on vähem pingutust nõudvad Iseseisvate tööde maht väiksem Vähem nõudlik hindamine Madalamad nõudmised kirjalikele töödele</p>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Nele Lange,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kõrgharidusega õppijad kutseõppes: õppima asumise ajendid, ootused ning õpingute kogemused“, mille juhendaja on Liana Roos, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Nele Lange

25.05.2020